

စီမံကိန်းအဆင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ
စီမံကိန်းဆိုင်ရာပတ်သက်ဆက်သွယ်သူများနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်း
နှင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုများအတွက် ဖြေရှင်းနိုင်မည့် နည်းလမ်းများ

အပိုင်း - ၄.၁

စီမံကိန်းဆိုင်ရာ ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုများအတွက် ဖြေရှင်းနိုင်မည့် နည်းလမ်းများ

ဤအပိုင်းတွင် ပါဝင်သော ကဏ္ဍများ -

- (က) ပတ်သက်ဆက်နွယ်သော နိုင်ငံရေးရာအခြေအနေ
- (ခ) ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့ လုပ်ငန်းတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ
- (ဂ) ကွင်းဆင်းလေ့လာခြင်းမှ တွေ့ရှိချက်များ

(က) ပတ်သက်ဆက်နွယ်သော နိုင်ငံရေးရာအခြေအနေ

မြန်မာနိုင်ငံတွင်း၌ ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့ လုပ်ငန်းကဏ္ဍနှင့်ပတ်သက်ဆက်နွယ်နေသောသူများနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းတိုင်ပင်ခြင်း၊ ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်းကိစ္စမှာ အကြောင်းအမျိုးမျိုးများကြောင့် အလွန်ခက်ခဲရုပ်ထွေးသော ကိစ္စတစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံသားများ၏ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်သည် နှစ်ပေါင်းငါးဆယ်မျှ အတင်းအကြပ် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်ခံခဲ့ရပြီး မကြာသေးမီကာလများမှသာ ရရှိလာခဲ့သော အခွင့်အရေးလည်းဖြစ်ပါသည်။ အကျိုးဆက်အနေနှင့် များစွာသောသူတို့သည် အထူးသဖြင့် အစိုးရ၊ သို့မဟုတ် စစ်တပ်နှင့်ပတ်သက်၍ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန် ဝန်လေးလျက်ရှိသည့်အပြင် ကြောက်ရွံ့လျက်ပင် ရှိနေပါသည်။ ၎င်းအခြေအနေသည် စတင်ပြောင်းလဲရမည့် ကိစ္စရပ်ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရသည် သမိုင်းအစဉ်အလာအရ လုပ်ငန်းကုမ္ပဏီများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများအကြား ကြားခံအဖြစ်တည်ရှိနေခဲ့ပြီး ဤအစဉ်အလာအားပြောင်းလဲရန် အချိန်ယူပြုလုပ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ကွဲပြားခြားနားသော တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများ၊ စစ်ရေးပဋိပက္ခများနှင့် လူမျိုးရေးပဋိပက္ခများကြောင့် အခြားနိုင်ငံမှသူများ သိရှိနားလည်ရန် ခက်ခဲမည့် မတူညီသော ရှုထောင့်အမျိုးမျိုးကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်နှင့် စုဝေးခွင့်

၂၀၁၁-ခုနှစ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းများ စတင်ချိန်မှစ၍ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်များ သိသိသာသာ တိုးတက်ရရှိလာပြီး သတင်းမီဒီယာအပေါ် ကန့်သတ်ချက်များ ဖြေလျော့ခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းစွာစုဝေးခွင့်နှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်များလည်း ပါဝင်သည်။ ၂၀၀၈-ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ကို ခွင့်ပြုထားသော်လည်း ကန့်သတ်မှုများလည်း ပါရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုဒ်မ (၃၅၄) အရ "ရပ်ရွာတည်ငြိမ်အေးချမ်းရေးကို ထိခိုက်ပျက်ပြားစေခြင်းမဖြစ်ပါက" လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်၊ ငြိမ်းချမ်းစွာစုဝေးခွင့်နှင့် စည်းရုံးခွင့်ကို ခွင့်ပြုသည်ဟုပါရှိသည်။ ၎င်းဖော်ပြချက်သည် အလွန်ကျယ်ပြန့်သော အဓိပ္ပာယ်ဆောင်နေပြီး ဖော်ပြပါအခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်နိုင်မည့်အခြေအနေ ရောက်ရှိရန် အလွန်လွယ်ကူမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ၎င်းအခွင့်အရေးများကို လွန်စွာဟန့်တားပိတ်ပင်သော ဥပဒေများလည်း ဆက်လက်တည်ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေး တာဝန်ရှိသူများအနေနှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာစုဝေး၊ ဆန္ဒထုတ်ဖော်သူများအား ဖမ်းဆီးအကျဉ်းချုပ်ရန်အတွက် ထိုတည်ဆဲဥပဒေများကို ဆက်လက်အသုံးပြုလျက်ရှိပါသည်။ ထိုတည်ဆဲဥပဒေများမှ အချို့မှာ ၁၉၀၈-ခုနှစ် တရားမဝင် အသင်းအဖွဲ့ဥပဒေ၊ ၁၉၅၀-ခုနှစ် အရေးပေါ်အက်ဥပဒေ၊ ၁၉၇၅-ခုနှစ် နိုင်ငံတော်ကာကွယ်ရေးဥပဒေနှင့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေပုဒ်မ ၅၀၅-(ခ) ကဲ့သို့သော မြောက်များလှသည့် ဥပဒေပုဒ်မများပင် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများစွာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ရရှိခဲ့ကြသော်လည်း အများစုမှာ သံတိုင်များနောက်တွင် ဆက်လက်ကျန်ရှိနေပြီး ဖော်ပြပါဥပဒေများနှင့် အခြားဥပဒေများအရ ထပ်မံဖမ်းဆီးအကျဉ်းချုပ်ရန်အပြင် အခြေအနေများလည်း ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ယခုတိုင် ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းခံထားရသူများမှ အများစုမှာ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများဖြစ်ပြီး အထူးသဖြင့် အမွေမြေသိမ်းခံရမှုအတွက် ဆန့်ကျင်လှုပ်ရှားခဲ့ကြသော

လယ်သမားများဖြစ်ကြသည်။

၂၀၁၁-ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလတွင် ပြည်သူ့လွှတ်တော်သည် ငြိမ်းချမ်းစွာစုဝေးခြင်းနှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာ လှည့်လည်ဆန္ဒပြနိုင်ခွင့်ဥပဒေကို ပြဌာန်းပေးခဲ့ရာမှ ဆယ်စုနှစ်များစွာအတွင်း ပထမဦးဆုံး ငြိမ်းချမ်းစွာစုဝေးနိုင်ခွင့်ကို ခွင့်ပြုခဲ့ပါသည်။ သို့သော်လည်း လူတစ်ဦး ထက်ပိုသော စုဝေးခြင်း၊ ချီတက်ဆန္ဒပြခြင်းတို့အတွက် အစိုးရ၏ ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက်ရရှိရန် လိုအပ်ပြီး (သက်ဆိုင်ရာ မြို့နယ် ရဲစခန်း၏ ခွင့်ပြုချက်ရယူရန်ဖြစ်ပြီး) ၎င်းခွင့်ပြုမိန့်တောင်းခံနိုင်ရန် လိုအပ်ချက်များမှာ များစွာခက်ခဲလျက်ရှိပါသည်။ ထို့အပြင် ပုဒ်မ(၁၈)သည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သူများကို ပစ်မှတ်အဖြစ်ထားပြီး ၎င်းပုဒ်မအရ လူ့အမြောက်အများကိုလည်း ဖမ်းဆီးအကျဉ်းချထားပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထိုမျှမက အစိုးရ၏ ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက်မရဘဲ ဆန္ဒဖော်ထုတ်သူများကို ထိုဥပဒေပုဒ်မ(၁၈)အရ တစ်နှစ်အထိ ထောင်ဒဏ်ချမှတ်နိုင်ကြောင်း ပြဌာန်း ချက်ပါရှိပါသည်။ ၂၀၁၄-ခုနှစ် ဇွန်လ (၁၉)ရက်နေ့တွင် လွှတ်တော်မှ ထိုဥပဒေအား ပြင်ဆင်ပြဌာန်းခဲ့ပြီး ၎င်းပြဌာန်းချက်အရ ၎င်းပုဒ်မရန် "နိုင်လုံသောအကြောင်းပြချက်များ" မရှိပါက ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များအနေနှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့် အပေါ် ခွင့်ပြုချက်ပေးရန်ဖြစ်ပြီး ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက်မရဘဲ ဆန္ဒဖော်ထုတ်ခြင်းအတွက် ပြစ်ဒဏ်အနေနှင့် ထောင်ဒဏ်တစ်နှစ် အစား ခြောက်လသို့ လျော့ချခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ပြဌာန်းချက်အသစ်အနေနှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာဆန္ဒပြသူများကို ဆက်လက် ဖမ်းဆီးအကျဉ်းချနိုင်ဆဲ ဖြစ်သည်။

ပုဂ္ဂလိကစီမံကိန်းများ အပါအဝင်၊ အထူးသဖြင့် သဘာဝသယံဇာတပစ္စည်းများ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများအပေါ် ကန့်ကွက် ဆန္ဒပြမှုများအား ရှေးယခင်ကပင် ဖိနှိပ်မှုများရှိခဲ့ပြီး ဆက်လက်၍လည်း ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ အကြမ်းဖက်နှိမ်နင်းမှု များပင်ရှိပါသည်။ ကန့်ကွက်ဆန္ဒပြမှုများတွင် ပါဝင်သူများကို ဖမ်းဆီးပြီး နှိပ်စက်ညှဉ်းပမ်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်များကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ ၂၀၀၉-ခုနှစ်အတွင်းနှင့် မကြာသေးမီကာလဖြစ်သော ၂၀၁၃-ခုနှစ် မေလအတွင်း ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ ရွှေ-သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ပိုက်လိုင်းအပေါ် ဆန္ဒပြသူများကို ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းမှုများရှိခဲ့ကြောင်း အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများမှ တင်ပြခဲ့ ကြသည်။ အခြားသိသာထင်ရှားသော ဥပမာတစ်ခုအနေနှင့် ၂၀၁၂-ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလအတွင်း၌ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး၊ မုံရွာမြို့အနီးရှိ လက်ပံတောင်းကြေးနီစီမံကိန်းတွင် ငြိမ်းချမ်းစွာဆန္ဒပြသူများကို ရဲများက အကြမ်းဖက်ဖြိုခွင်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ ကြသည်။ သဘာဝသယံဇာတ တူးဖော်ထုတ်လုပ်ရေးစီမံချက်များအား ငြိမ်းချမ်းစွာဆန္ဒထုတ်ဖော်ကြသူများအပေါ် ချမှတ်ခဲ့သော ပြစ်ဒဏ်များအတွက် တွင်းထွက်သယံဇာတတူးဖော်ထုတ်လုပ်သည့် လုပ်ငန်းများ၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုဖော်ဆောင်ရေး (EITI) တွင်ပါဝင်သော အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများမှ အစိုးရထံသို့တင်ပြရာ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်မှုများ ပြစ်ဒဏ် များ လျော့နည်းသွားခဲ့သည်။

မီဒီယာဆင်ဆာဖြတ်တောက်မှုကို ဖြေလျော့ခဲ့ပြီး နှစ်(၅၀) အတွင်း ပထမဦးဆုံးအနေနှင့် ၂၀၁၂-ခုနှစ် ဩဂုတ်လမှစတင်ကာ စာပေစိစစ်ရေးကိစ္စရပ်များကို ရုတ်သိမ်းခဲ့သည်။ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အစိုးရအပေါ် ဝေဖန်သုံးသပ်မှုများ၊ စစ်တပ်နှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၏ လယ်မြေသိမ်းဆည်းမှုများအပေါ် ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြမှုများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ ကိစ္စရပ်များကို လွတ်လပ်သော သတင်းမီဒီယာများမှ ပုံမှန်အစီရင်ခံတင်ဆက်လာကြသည်။ သို့သော်လည်း အဂတိလိုက်စားမှုများ၊ စစ်တပ်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် သတင်းတင်ပြချက်များအတွက် ပြဿနာရှိနေသေးကြောင်း မကြာသေးမီကာလဖြစ်သော ဇူလိုင်-၂၀၁၄ တွင် ဂျာနယ်လစ်များအား ဖမ်းဆီးခဲ့မှုများက ထောက်ပြလျက်ရှိပါသည်။ အချို့မှာ ၎င်းတို့၏ သတင်းတင်ပြချက်များအတွက် အလုပ်ကြမ်း နှင့်ထောင်ဒဏ်များပင် ချမှတ်ခံခဲ့ရသည်။ ထို့အပြင် ၂၀၀၄-ခုနှစ် အီလက်ထရောနစ် ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ရေး အက်ဥပဒေ ကဲ့သို့သော မီဒီယာကိစ္စရပ်များအပေါ် စွဲချက်တင်နိုင်သည့် ဥပဒေများလည်း ကျန်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ စာပေစိစစ်ရေးအဖွဲ့ကို ဖျက်သိမ်းခဲ့သော်လည်း သတင်းမီဒီယာလုပ်ငန်းများအနေနှင့် ၎င်းတို့၏ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေမှုများကို ပြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဌာနသို့ တင်ပြရမည်ဖြစ်သည်။ သတင်းမီဒီယာဥပဒေ၊ ပုံနှိပ်ခြင်းနှင့် ထုတ်ဝေခြင်းလုပ်ငန်းဥပဒေတို့သည် ၂၀၁၄-ခုနှစ် မတ်လတွင် ထွက်ရှိလာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ဒုတိယဥပဒေတွင် ပါရှိသော မရှင်းလင်းသည့် ပြဌာန်းချက်များနှင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်လိုင်စင် ထုတ်ပေး/ငြင်းပယ်ခွင့်ရှိသည့် မှတ်ပုံတင်ပေးသူအရာရှိ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်မှာ အလွန်ကျယ်ပြန့်နေသောကြောင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ဆင်ဆာတည်းဖြတ်ရန် ကြောက်ရွံ့မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

လွတ်လပ်စွာအသင်းအဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းခွင့်

အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ရပ်ကျေးအဆင့်တွင် လှုပ်ရှားရှင်သန်ပြီး အရင်းအမြစ်ပြည့်စုံသော အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ရပ်ရွာအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများ၏ကွန်ရက်သည် သက်ဝင်လှုပ်ရှားနေကြပြီး တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများကို အခြေခံသော အဖွဲ့များလည်း ပါဝင်နေသည်။ မေလ ၂၀၀၈-ခုနှစ် တွင် တိုက်ခတ်ခဲ့သော နာဂစ်ဆိုင်ကလုန်းအလွန်တွင် အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သူ များကို ကူညီထောက်ပံ့မှုပေးနိုင်ရန်အတွက် မြန်မာ့အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ တိုးပွားလာခဲ့ပါသည်။ ၎င်းအဖွဲ့များသည် နိုင်ငံ အတွင်း ထင်ရှားသော အပြုသဘောဆောင်သည့် အင်အားစုတစ်ခုအနေဖြင့် အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ အစိုးရနှင့် ချိတ်ဆက် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ၂၀၁၁-ခုနှစ်မှစတင်ကာ အစိုးရမှ မြန်မာ့အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများအား ပိုမိုလွတ်လပ်ခွင့်များပေး ခဲ့ပြီး ၎င်းအခွင့်အလမ်းအရ ဒေသခံပြည်သူများအပေါ် ထိခိုက်နေသော ကိစ္စရပ်များအပါအဝင် အများပြည်သူတို့၏ အခွင့်အရေး များကို တောင်းဆိုပေးသည့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။

EITI ၏ လိုအပ်ချက်အမှတ် (၁.၃) အရ အစိုးရတစ်ရပ်အနေနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကုမ္ပဏီများ ပါဝင်ဆောင် ရွက်ရေးတွင် အဟန့်အတားများ မကြုံတွေ့စေရန်၊ EITI အပေါ် တရားဝင် ငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုများကို ကန့်သတ်ခြင်းများမှ ရှောင် ကြဉ်ရန်နှင့် EITI နှင့် ချိတ်ဆက်ထားသည့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကုမ္ပဏီများ၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများကို လေးစား လိုက်နာရန် ကတိကဝတ် ပြုရမည်ဖြစ်သည်။ ဤအချက်အရ MEITI အဖွဲ့ဝင်များအနေနှင့် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြန်အလှန် လွတ်လပ်စွာ ဆက်သွယ်ဆက်ဆံနိုင်သည့် အခွင့်အရေးရှိပြီး လက်တွေ့တွင်လည်း အမှန်တကယ် ဆက်သွယ်ဆက်ဆံခဲ့ကြပါ သည်။ အသင်းအဖွဲ့များ မှတ်ပုံတင်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေမူကြမ်း၏ မူလဖော်ပြချက်အရ အဖွဲ့အားလုံးသည် တရားဝင်မှတ်ပုံတင်ရမည် ဖြစ်ပြီး ပျက်ကွက်ပါက ငြင်းထန်သော ပြစ်ဒဏ်များကို ရင်ဆိုင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဤအချက်ကို အဓိကပြဿနာတစ်ရပ်အနေဖြင့် ထောက်ပြခဲ့ကြပြီး EITI အရပ်ဘက်အဖွဲ့ အနေနှင့် EITI ၌ ပါဝင်ရန် သဘောတူညီမှုမပြုမီ ၎င်းနှင့်ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်းသော အဖြေကို ရရှိလိုခဲ့သည်။ ၂၀၁၄-ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် ဖော်ပြပါအချက်ကို ဖယ်ရှားခဲ့ပြီး ဥပဒေကိုအတည်ပြုခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း အခြားအချက်အနေဖြင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများသည် မိမိတို့၏ဆုံးဖြတ်ချက်နှင့် အဖွဲ့အစည်းမှတ်ပုံတင်ခြင်းကို မြို့နယ် အဆင့်၊ ပြည်နယ်/တိုင်း ဒေသကြီးအဆင့်၊ သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုအဆင့်(အမျိုးသားအဆင့်)တစ်ခုခုတွင် ပြုလုပ်ရန် လိုအပ် သည့်အတွက် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန် နယ်မြေဒေသကို ကန့်သတ်ထားသည့် သဘောဖြစ်နေပါသည်။ အကျိုးအမြတ်အတွက် မဟုတ်သော လုပ်ငန်းများ၏ ဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်များအတွက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာစင်တာ (ICNL) ၏ ဝက်ဘ်ဆိုက်တွင် မြန်မာ့ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ဥပဒေနှင့်သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးထားပါသည်။

အဂတိလိုက်စားမှု၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တာဝန်ခံမှု အားနည်းခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်အပါအဝင် အစိုးရနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းတို့၏ အဂတိလိုက်စားခြင်းနှင့် ပွင့်လင်း မြင်သာမှု အားနည်းခြင်းတို့သည် ရှည်ကြာစွာအမြစ်တွယ်လာသော ပြဿနာများဖြစ်ကြသည်။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေနှင့် အဂတိလိုက်စားမှုပြဿနာများရှိကြောင်း ဝန်ခံလာပြီး ဖော်ထုတ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန်အဆင့်များ စတင်လာချိန်တွင် (အဂတိလိုက်စားမှု အပေါ် ထားရှိဆောင်ရွက်မည့်အဆင့်အား ဆွေးနွေးခြင်းကို အခန်း-၃ တွင်ကြည့်ရန်) အဆင့်ဆင့်သော အစိုးရအဖွဲ့ များအတွင်း အဂတိလိုက်စားမှုများ သိသာစွာလျော့ချနိုင်ရန် အချိန်ယူရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းအခြေအနေသည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမည့် ကုမ္ပဏီများအတွက် အဓိကပြဿနာတစ်ခုအဖြစ် ကျန်ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ - အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအစိုးရဌာနသို့ တင်ပို့သော ကိုကာကိုလာ၏ မြန်မာနိုင်ငံတွင်း လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများအပေါ် အစီရင်ခံစာတွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ အဂတိ လိုက်စားမှုနှင့် လာဘ်စားမှုများကို စိန်ခေါ်မှုများအဖြစ် ဖော်ပြထားပြီး ၎င်းတို့ကိုကျော်လွှားနိုင်မည့် အဆင့်ဆင့်သော အချက်များ ကို ဖော်ပြထားသည်။

မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် ပြည်သူလူထု၏ကြားမှ ဆက်ဆံရေးတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အပါအဝင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ ဘက်မှ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိကြောင်း သတ်မှတ်ခံခဲ့ရသည်။ မကြာသေးမီက အစိုးရအနေနှင့် နိုင်ငံပိုင်မီဒီယာ၊ သမ္မတရုံး ဝက်ဘ်ဆိုက်နှင့် ဝန်ကြီးဌာနဝက်ဘ်ဆိုက်များမှတစ်ဆင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုတိုးတက်ရေးအတွက် စတင်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ဥပမာ အနေနှင့် အလုပ်သမား၊ အလုပ်အကိုင်နှင့် လူမှုဖူလုံရေးဝန်ကြီးဌာနမှ လက်ရှိဥပဒေများနှင့် အကျိုးခံစားခွင့်ဆိုင်ရာ သတင်း အချက်အလက်များကို ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပြီး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် ကုမ္ပဏီညွှန်ကြားမှုဦးစီးဌာနမှ ၎င်း၏ ဝက်ဘ်ဆိုက်တွင် ရင်းနှီး မြှုပ်နှံမှုဆိုင်ရာလမ်းညွှန်ချက်နှင့်မြန်မာနိုင်ငံရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကော်မရှင်မှ ခွင့်ပြုပြီးဖြစ်သည့် လုပ်ငန်းများစာရင်းကို ထုတ်ပြန်ထားခြင်း

များ ရှိပါသည်။ သို့သော်လည်း လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံတွင် သတင်းအချက်အလက်ဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်သည့် ဥပဒေ မရှိသေးဘဲ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများမှ ထိုသို့သော ဥပဒေပြုရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် တိုက်တွန်းမှုများ ပြုလုပ်လျက်ရှိပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ဒေသဆိုင်ရာအစိုးရအဖွဲ့များသည် ၎င်းတို့နယ်မြေဒေသအတွင်း လုပ်ဆောင်နေသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်း များနှင့်ပတ်သက်သည့် အဓိကကျသော သတင်းအချက်အလက်များကို ဒေသခံရပ်ရွာလူထုသို့ ဖြန့်ဝေအသိပေးခြင်း မရှိကြပါ။ (စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကဏ္ဍအလိုက် သက်ရောက်မှုများအား လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းအတွက် ကွင်းဆင်းတွေ့ရှိချက်များကဲ့သို့ သတင်း အချက်အလက်များ)

ယခင်အစိုးရလက်ထက်တွင် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအပေါ် တာဝန်ခံမှုမရှိခြင်းနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူသားခြင်း စာနာထောက်ထားခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေများကို ချိုးဖောက်ခြင်းများဖြင့် ဖော်ပြခဲ့ရသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်များအပေါ်၊ သို့မဟုတ် ကုမ္ပဏီများအပေါ် မကျေနပ်မှုများ တိုင်တန်းမည့်သူများအတွက် ဖမ်းဆီး၊ ညှဉ်းပမ်း၊ ထောင်ချမည့်အန္တရာယ်လည်း ရှိပါသည်။ ၂၀၁၁-ခုနှစ်တွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းများ စတင်ပြီး အထူးသဖြင့် အမွေမြေသိမ်းခြင်းနှင့် အလုပ်သမား အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် ရပ်ရွာလူထုအပေါ် နှစ်နာစေခဲ့မှုများအတွက် ပြန်လည်ပေးလျှော်မှုများ သိသာစွာ မြင့်တက်လာခဲ့ပါသည်။ အစိုးရ၏ တုံ့ပြန်မှုများဆီလျော်မှု မရှိသည်မှာ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုတွင်ပါဝင်သည့် အဆင့်ဆင့်သော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ၏ ပြည့်စုံမှုမရှိသော ရှင်းလင်းတင်ပြမှုများကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သကဲ့သို့ ဆန့်ကျင်ဆန္ဒ ပြုသူများ၊ အထူးသဖြင့် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုအငြင်းပွားရာတွင် ပါဝင်နေသူများကို ၎င်းတို့၏ ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆောင်ရွက်သော လုပ်ငန်းများ များအတွက် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များမှ ဆက်လက်ဖမ်းဆီး ထိန်းသိမ်းနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ ပြည်ထောင်စု အစိုးရအဖွဲ့အနေနှင့် တိုင်တန်းမှုများ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းကာ ပြန်လည်တုံ့ပြန်ခဲ့သော်လည်း တိုင်တန်းချက်များကို ပြေလည်အောင် ဖြေရှင်းနိုင်မည့်အခွင့်အာဏာကို ပေးအပ်ခြင်းမရှိပါ။ ဥပမာအနေဖြင့် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု အငြင်းပွားခြင်းကိစ္စရပ်များတွင် တွေ့နိုင်ပါသည် (တရားရုံးပြင်ပ တရားစီရင်ရေး ယန္တရားဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို အခန်း ၂-က တွင် ကြည့်ပါ။)။ ထင်ရှားသောအမှု ကိစ္စများအတွက် ပြဿနာတစ်ခုစီကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ မှ ကော်မရှင်များကို သင့်သလိုဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး အချို့အဖွဲ့များမှာ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များကို ဝေဖန်ထောက်ပြခဲ့ကြပါသည်။ ၂၀၁၄-ခုနှစ် မတ်လနောက်ပိုင်းတွင်ဖြစ်ပွားခဲ့သော အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု အဖွဲ့အစည်းများအပေါ် ဆန့်ကျင် ကန့်ကွက်မှုများကြောင့် အကူအညီပေးရေးလုပ်သားများ ရခိုင်ပြည်နယ်မှ စွန့်ခွာခဲ့ကြရသည်။ အခြေအနေကို စုံစမ်းစစ်ဆေးနိုင်ရန် အတွက် အစိုးရအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့အား ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခဲ့ရာ အကြမ်းဖက်မှုကိုတားဆီးနိုင်ရန် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ တုံ့ပြန်မှု သည် "အလွန်နှေးကွေး" ခဲ့ကြောင်း စစ်ဆေးတွေ့ရှိရသည်။ အစိုးရမှ ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခဲ့သော ကော်မရှင်တစ်ရပ်မှ ၂၀၁၂-ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ လက်ပံတောင်းဆန္ဒပြမှုအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင်လည်း မီးစုန်းဓာတ်ပါ မီးခိုးပုံးအသုံးပြုမှုအပါအဝင် အကြမ်း ဖက်နှိမ်နှင်းခဲ့သည့် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့အပေါ် ဝေဖန်ထောက်ပြထားပါသည်။

ထိရောက်မှုမရှိသော၊ အကတိလိုက်စားမှုရှိသည်ဟု သတ်မှတ်ခြင်းခံရသော တရားစီရင်ရေးနှင့် သီးသန့်ဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မရှင်များပင် မကျေနပ်မှုများကို ပြေလည်အောင် မဖြေရှင်းနိုင်သည့် အခြေအနေတွင် ပြည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းနှင့် ရပ်ရွာလူထုတွင် ထိခိုက်နှစ်နာမှုများကို ထိရောက်စွာဖော်ထုတ်နိုင်မည့် အခြေအနေမရှိခြင်း၊ အစိုးရမှသက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့များနှင့် (အထူးသဖြင့် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များနှင့်) ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်၊ သို့မဟုတ် ထိခိုက်နှစ်နာမှုများအတွက် ပြန်လည် ရရှိနိုင်ရန် အခြေအနေမရှိခြင်းမှာ ထင်ရှားပါသည်။ နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု စတင်ချိန်မှစ၍ ပြည်သူလူထုမှ ဖွဲ့စည်းထားသည့် ကော်မရှင်များနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသားအဆင့် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်သို့ အစိုးရနှင့်စစ်တပ်တို့၏ လွှဲမှားစွာပြုကျင့်မှုများ အပေါ် ရာနှင့်ချီသောတိုင်ကြားစာများ ပေးပို့ခဲ့ကြပါသည်။ သို့သော်လည်း အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သကဲ့သို့ များစွာသော သူတို့မှာ ၎င်းတို့၏ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်ရန် ဆက်လက်စောင့်ဆိုင်းနေရဆဲ ဖြစ်ပါသည်။

ပဋိပက္ခဖြစ်နယ်မြေများတွင် ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်း

ပဋိပက္ခဖြစ်နယ်မြေများအတွက် ထိရောက်သော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများပြုလုပ်ရာ၌ သီးခြားစိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေပါသည်။ ဖြစ်ပေါ် နေသောပဋိပက္ခ၏ အခြေအနေနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရန်လိုအပ်သည့် အဓိကပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများထံမှ ပဋိပက္ခအခြေအနေ များအား သုံးသပ်ဖော်ထုတ်ခြင်းမှတစ်ဆင့် သိရှိနားလည်ထားရန် အရေးကြီးပါသည်။ ထိုသို့ဖော်ထုတ်ခြင်းသည် ၎င်းနယ်မြေ ဧရိယာ၏ မဲဆန္ဒနယ်များမှမည်သူက ကိုယ်စားလှယ်ပြုနေသည် ဖော်ထုတ်သိရှိရန်အတွက်လည်း အရေးပါသည် (သို့သော်လည်း မည်သည့်အုပ်စုမှ အသံများကို မကြားရသေးကြောင်းကိုလည်း သိရှိရန်လိုအပ်သည် - ဥပမာ အမျိုးသမီးများအုပ်စု၊ သို့မဟုတ်

ထိခိုက်လွယ်အုပ်စု)။ ထို့အပြင် အမြဲတစေ ကိုယ်စားပြုသူများ မဟုတ်သော်လည်း အဓိကအာဏာကို လက်ကိုင်ထားသူများ ကိုလည်း သိရှိဖော်ထုတ်ရန် လိုအပ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အချို့သောကိစ္စရပ်များတွင် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များ အနေနှင့် ဆက်သွယ်ဆက်ဆံနိုင်သော လမ်းကြောင်းများ ဖန်တီးပေးခြင်းနှင့် (သို့မဟုတ်) အစည်းအဝေးများအတွက် လက်ခံ စည်းရုံးပေးခြင်းများ ပြုလုပ်ပေးနိုင်သဖြင့် ယုံကြည်ရသော ကြားခံအဖွဲ့များမှတစ်ဆင့် ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ပဋိပက္ခ နယ်မြေများအတွက် သီးသန့်အခြေအနေတစ်ခုမှာ အဓိကပတ်သက်ဆက်သွယ်သူများနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာတွင် ၎င်းတို့ထံမှ သတင်းအချက်အလက်များ ကောက်ယူရုံ လုပ်ဆောင်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ နှစ်ဦးနှစ်ဖက် ချစ်ကြည်ရေးတည်ဆောက်ခြင်းအဖြစ် ရှုမြင်သင့်ပါသည်။ အချို့သောနယ်မြေဒေသများတွင် ရပ်ရွာလူထုနှင့် တိုက်ရိုက်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းသည် ပိုမိုခက်ခဲတတ် ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ချဉ်းကပ်ရန်ခက်ခဲခြင်း၊ ပဋိပက္ခဖြစ်နေသောဘက်မှ ကြားဝင်ဆက်သွယ်နေခြင်း၊ လူအများမှ ပွင့်လင်းစွာ ပြောဆိုနိုင်ရန် ဝန်လေးနေတတ်ခြင်းများအပြင် ကောင်းမွန်စွာကိုင်တွယ်နိုင်ခြင်းမရှိပါက ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုသည် ရပ်ရွာလူထု အတွက် အန္တရာယ်ပင် ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။

ရခိုင်ပြည်နယ်၏ နေရာအချို့တွင်ဖြစ်ပေါ်နေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများအကြား တင်းမာမှုများနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများ ရှိနေ သော နေရာဒေသများတွင်လည်း အလားတူစိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေပါသည်။ အချို့သောကိစ္စရပ်များတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် လူ့ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုသည် အခြားအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းကိစ္စရပ်အပေါ် ဆန့်ကျင်မည်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ဤသို့ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းဖြင့် အခြားတစ်ဖက်မှ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ဖြစ်တည်မှုနှင့် ရှုထောင့်များကို တရားဝင်ဖြစ်စေသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေသည် အလွန်သိမ်မွေ့စွာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်လိုအပ်ပြီး ဒေသအခြေအနေ၏ အတွင်း သဘောကို အတိအကျ နားလည်ထားရန်လည်း လိုအပ်ပါသည်။ အများအားဖြင့် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များမှ ဘက်မလိုက်သော အခြေအနေတွင် ရှိနေတတ်ပါသည်။ (ရခိုင်၊ တနင်္သာရီနှင့် မွန်တို့ရှိ ပြည်နယ်/တိုင်းအလိုက် သက်ဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခများအပေါ် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်အချက်များကို အပိုင်း-၆ တွင် ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။)

(ခ) ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းတွင်ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ

အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝသော ချိတ်ဆက်မှု

- **ရေရှည်ချိတ်ဆက်မှု။** ။ အခက်အခဲပြဿနာများ အလွန်ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့် မြန်မာနိုင်ငံကဲ့သို့သော အခြေအနေတွင် ရပ်ရွာလူထုနှင့် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝသော ချိတ်ဆက်မှုများကို စောစီးစွာပြုလုပ်ရန်လိုအပ်ပြီး ပုံမှန်ပြုလုပ်ရန်လည်း အလွန် အရေးကြီးပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဘဝထိခိုက်စေမှု လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း (ESIA) ပြုလုပ်နိုင်ရန် အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု တစ်ကြိမ်ပြုလုပ်ခြင်းထက် ဒေသခံရပ်ရွာလူထုနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ပိုမို လေးနက်သော၊ ရေရှည်တည်တံ့သော ဆက်သွယ်ဆက်ဆံရေးကို ရရှိစေကြောင်း ရှင်းလင်းစွာ ဖော်ပြနေပါသည်။ ပြည်တွင်း ပြည်ပ ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့ ကုမ္ပဏီများသည် ရေနံ/သဘာဝဓာတ်ငွေ့ရှာဖွေခြင်းအဆင့်မှ ကုန်းတွင်းရေနံတူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားပါက၊ သို့မဟုတ် ကမ်းလွန်ရေနံတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းအဖြစ် ပြောင်းလဲသွားပြီး လိုအပ် သော စက်ပစ္စည်း/အလုပ်ရုံများ ဆောက်လုပ်ထားရှိမည်ဆိုပါက ရပ်ရွာအတွင်းတွင် နောင်နှစ်ပေါင်း (၂၀)မှ (၃၀) အထိ ဆက်လက်လုပ်ကိုင်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့သောအခြေအနေတွင် ကနဦးစတင်ချဉ်းကပ်စဉ်မှစ၍ သင့်လျော်သော ချိတ်ဆက် ဆောင်ရွက်မှုကို ပြုလုပ်ထားရန် အရေးကြီးပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် - (၁) သင့်လျော်သော ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်မှု သည် ရပ်ရွာလူထုအပေါ် လေးစားမှုရှိကြောင်း ပြသရာရောက်ပါသည်။ လတ်တလောအခြေအနေအထိ ရပ်ရွာလူထု၏ မကျေနပ်ချက်/တိုင်တန်းချက်များသည် လျစ်လျူရှုခံနေရခြင်း၊ အပြီးအတေးထား ပြန်လည်တုံ့ပြန်ခံရခြင်းများ ရှိခဲ့ပါသည်။ (၂) သင့်လျော်သော ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်မှုသည် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်များကို ရပ်ရွာလူထုသို့ အသိပေးရန်နှင့် ၎င်းတို့ထံမှရယူရန် ပံ့ပိုးမှုပေးသော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ (၃) သင့်လျော်သော ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်မှုကြောင့် ရပ်ရွာလူထု၏ စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှုများနှင့် နစ်နာမှုများကို အသိပေးဆွေးနွေးနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ (၄) သင့်လျော်သော ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်မှုသည် ကုမ္ပဏီများနှင့် ရပ်ရွာလူထုအကြား လိုအပ်ချက်များနှင့် မျှော်လင့်ချက်များကို အပြန်အလှန် နားလည်သဘောပေါက်စေရန် အကူအညီပေးမည်ဖြစ်သည်။

- လွတ်လပ်သော ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်မှု။** ။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံရှိနိုင်ငံသားများနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရန် အဓိကတာဝန်ရှိသူမှာ နိုင်ငံ၏ အစိုးရပင်ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရအနေနှင့် ချမှတ်ထားသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအတိုင်း ပြည်သူလူထုနှင့် ဆွေးနွေး တိုင်ပင်မှုများဆောင်ရွက်ရန် အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍတွင် ပါဝင်နေပါသည်။ ဥပမာ - ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်ရမည့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဘဝသက်ရောက်မှုများအား ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်း (ESIA) ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန (MOECF)၊ မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း (MOGE)၊ ဒေသဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှင့် ကုမ္ပဏီများအကြားတွင် သဘာဝနှင့်လူမှုပတ်ဝန်းကျင်အား အကျိုးသက် ရောက်မှုများအပေါ် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းနိုင်မည့် ပုံစံများ၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို ဖော်ဆောင်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများအတွက် ရှင်းလင်းတိကျသော သဘောတူညီချက်တစ်ခုထားရှိရန် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ သို့သော်လည်း ဒေသခံပြည်သူများနှင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရ မြန်မာ့ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း (MOGE) တို့အကြား ကာလရှည်ကြာစွာ ယုံကြည်မှုနည်းပါးခြင်း များရှိခဲ့ရာ နိုင်ငံတော်အစိုးရ မြန်မာ့ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းအား ဒေသခံပြည်သူများနှင့်ကုမ္ပဏီများ တစ်ဆင့်ခံ ကန်ထရိုက်လုပ်ငန်းများအကြား ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ရန် တစ်ခုတည်းသော ကြားခံဆက်သွယ်ရေးအဖြစ် မထားရှိသင့်ပါ။ ကျေးလက်လူထုအကြားတွင်လည်း စိုးရိမ်မှုမြင့်မားခြင်းနှင့် ယုံကြည်မှုနည်းပါးခြင်းတို့ ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတစ်ဝန်းရှိ ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းနေရာများတွင် စစ်တပ်များနေရာချထားခြင်း၊ အချို့သော ရေနံ/သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းများနှင့် ဆက်စပ်၍ စစ်တပ်၏ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှု အဖြစ်အပျက်များရှိခဲ့ခြင်း၊ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် စစ်တပ်၊ ရဲ၊ သို့မဟုတ် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ ပါဝင်နေခြင်းများကြောင့် လွတ်လပ်ပွင့်လင်းသော၊ တက်ကြွစွာ ပါဝင်ဆွေးနွေးနိုင် သော၊ အများယုံကြည်လက်ခံနိုင်သော ဆွေးနွေးပွဲများဖြစ်လာရန် သိသိသာသာ အားနည်းနေပါသေးသည်။ သဘောထား ပြောင်းလဲမှုများနှင့် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် အထက်အာဏာပိုင်များမှ ဒေသခံအုပ်ချုပ်သူများအဆင့်သို့ တဖြည်းဖြည်းချင်း ဖြစ်ပေါ်လာရန်မှာ အချိန်အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ကြာမြင့်မည်ဖြစ်သော်လည်း ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ပြောင်းလဲမှုအခြေအနေများနှင့်အညီ ပြောင်းလဲရန်မှာ ထိုမျှလောက် အချိန်မရှိနိုင်ပါ။ ကုမ္ပဏီများအနေနှင့် အစိုးရအဖွဲ့နှင့် စစ်တပ်မပါရှိဘဲ ရပ်ရွာလူထုနှင့်တွေ့ဆုံနိုင်ရန် လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူများနှင့် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ၊ သို့မဟုတ် ကုမ္ပဏီများအကြား မယုံကြည်မှုများ ရှည်ကြာစွာ အမြစ်တွယ်ခဲ့သော နေရာများတွင် ယုံကြည်ရသည့် ကြားခံ အဖွဲ့များ လိုအပ်နိုင်ပါသည်။ ကုမ္ပဏီများအနေနှင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများ အပေါ် ဖမ်းဆီးအရေးယူမှုများ မဖြစ်စေရန် အလွန်သိမ်မွေ့စွာ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။
- စီးပွားရေးမိတ်ဖက်များမှတစ်ဆင့် ချိတ်ဆက်ခြင်း။** ။ တစ်ဆင့်ခံ ကန်ထရိုက်တာများသည် မကြာမီအချိန်အတွင်း လုပ်ဆောင်မည့်လုပ်ငန်းများ၏ အဦးဆုံး "မျက်နှာစာ" ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့သည် ဒေသခံလူထုအပေါ် ထင်ရှားသော အကျိုး သက်ရောက်မှု ရှိနေမည်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း လုပ်ဆောင်နေသော ပြည်တွင်း/ပြည်ပ ကုမ္ပဏီအများစုသည် စီမံကိန်းဆိုင်ရာ ပတ်သက်ဆက်နွှယ်သူများနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်း သဘောတရားများကို ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်ခြင်း မရှိကြပါ။ ၎င်းတို့၏ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် ထိခိုက်နစ်နာမှုများကို လက်ခံဖြေရှင်းနိုင်သော စနစ်များထားရှိခြင်းဖြင့် အလုပ်သမားများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ ထိခိုက်နစ်နာမှုများကို တိုက်ရိုက်သိရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ အစောဆုံး လုပ်ငန်း အဆင့်ဖြစ်သော ရေနံ/သဘာဝဓာတ်ငွေ့ ရှာဖွေရေးအဆင့်မှစ၍ ဒေသခံလူထုနှင့် အပြုသဘောဆောင်သော ဆက်ဆံရေး မျက်နှာစာတစ်ခု တည်ဆောက်နိုင်ရန်အတွက် တစ်ဆင့်ခံ ကန်ထရိုက်တာများအား သင်တန်းများပေးပို့ခြင်း၊ ဆက်စပ်သော မက်လုံးများပေးခြင်း/တားမြစ်ချက်များ စီစဉ်ဆောင်ရွက်ခြင်းများ လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။
- အပြုသဘောဆောင်သော ချိတ်ဆက်ခြင်း။** ။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက်တက်ကြွစွာ ဆောင်ရွက်သူများနှင့်နိုင်ငံရေး ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နေသူများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းကိစ္စအား အချို့သောအစိုးရအရာရှိများနှင့် ကုမ္ပဏီမှ တာဝန်ရှိသူများက မကောင်းမြင် ပြောဆိုမှုများရှိပြီး ၎င်းပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် တက်ကြွစွာဆောင်ရွက်သူများသည် ဒေသခံပြည်သူများအား ဆန့်ကျင်လှုပ်ရှားမှုများ ပြုလုပ်ရေး လှုံ့ဆော်ရန် ရည်ရွယ်ချက်များရှိကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောဆိုကြ သည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေကာမူ ၎င်းကိစ္စရပ်များသည် ဒေသခံပြည်သူများအနေဖြင့် မကြာမီကာလများမှရရှိလာသော ၎င်း တို့၏ လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်အား အသုံးပြုနေကြခြင်းအပေါ် ထင်ဟပ်စေပြီး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများမှ ရပ်ရွာလူထုနှင့် ပူးပေါင်း၍ ကုမ္ပဏီများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသောဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများအား ကုမ္ပဏီများမှ တာဝန်ယူမှုရှိစေရန် ဆောင် ရွက်မှုများအားလည်း ပေါ်ပေါက်လာစေသည်။ ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ဒေသခံလူထုနှင့် ပွင့်လင်းစွာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်ရန်၊

ရပ်ရွာနှင့်သက်ဆိုင်သောကိစ္စများတွင် ကုမ္ပဏီများကြောင့် မည်သို့အကျိုးသက်ရောက်နိုင်မည်ကို နားလည်သော ဝေပက်လာနိုင်ရန် ရှင်းလင်းတင်ပြခြင်းနှင့် ကုမ္ပဏီ၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာ ဆောင်ရွက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ တိကျသော သတင်းအချက်အလက်များကိုပေးရန် ကုမ္ပဏီများသို့ တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ထားပါသည်။ ထို့အပြင် အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေအရ လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုအရ ပံ့ပိုးပေးနိုင်သည့် လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ကို အားပေးသော ဆောင်ရွက် ချက်များ ပြုလုပ်နိုင်ရန်လည်း အားပေးထားပါသည်။ ဝေဖန်အကြံပြုမှုများအပေါ် အသုံးမဝင်သော အမည်တပ်မှု၊ သို့မဟုတ် လူတစ်ဦးစီ/အုပ်စုများကို အကြမ်းဖက်နှိမ်နင်းခြင်း၊ ဖမ်းဆီးအကျဉ်းချုပ်ခြင်းကဲ့သို့ ပိုမိုဆိုးရွားသော တုံ့ပြန်မှုများမပြုလုပ်ဘဲ အပြုသဘောဆောင်သော ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် မိမိနှင့် သဘောထားမတူညီမှုများကို အခြား နည်းလမ်းများဖြင့်လည်း ဖြေရှင်းနိုင်ကြောင်း အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများကို ပြသရာရောက်ပါသည်။ ကုမ္ပဏီလုပ်ငန်းများ နှင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်သော ဖမ်းဆီးအကျဉ်းချုပ်မှုများနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများရှိနေပါက ကုမ္ပဏီများမှ အစိုးရနှင့် တိုင်ပင် ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ရန် မျှော်လင့်ကြမည်ဖြစ်သည်။ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရာတွင် မသိသာဘဲဖြစ်စေ၊ လူသိထင်ရှားဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် တစ်ဦးချင်းအနေနှင့်ဖြစ်စေ၊ စုပေါင်း၍ဖြစ်စေ ၎င်းတို့၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများကို ဖော်ထုတ်ပေးရန်ဖြစ်သည်။

- **ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်နိုင်သော အခြားလမ်းကြောင်းတစ်ခုဖြစ်သည့် MEITI ။** ။ မြန်မာနိုင်ငံ တွင်းထွက်သယံဇာတ တူးဖော်ထုတ်လုပ်သည့် လုပ်ငန်းများပွင့်လင်းမြင်သာမှု ဖော်ဆောင်ရေး (The Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative - MEITI) သည် အဖွဲ့အစည်းများစွာဖြင့် စုစည်းထားပြီး သယံဇာတတူးဖော်ထုတ်လုပ်ရေးနှင့် ဆိုင် သောကိစ္စရပ်များနှင့် ပတ်သက်နေသည့် အဓိကကျသော အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့်လည်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများ (Forum) ပြုနိုင်ရန် စီစဉ်ပြုလုပ်ပေးပါသည်။
- **ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများတွင် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်း။** ။ အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ရှိရာ နေရာများတွင် ၎င်းအဖွဲ့များနှင့် လူမျိုးစုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအား ချိတ်ဆက်မှုပြုရန် အလွန်အရေးကြီးပါ သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အများစုမှာ အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်ဆိုင်းရေး သဘောတူညီမှုများရရှိထားပြီး နိုင်ငံအတွင်း (လက်နက်မပါဘဲ) လွတ်လပ်စွာ သွားလာနိုင်ခြင်း၊ မည်သူနှင့်မဆို တွေ့ဆုံနိုင်ခြင်းအခွင့်များ ရရှိထားပါသည်။ အချို့သော အဖွဲ့များသည် နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်တွင် သြဇာသက်ရောက်မှုရှိကြပြီး လက်နက်နှင့်အုပ်ချုပ်နိုင်သော နယ်မြေ အကန့်အသတ် ထက်ကျော်လွန်၍ သြဇာညောင်းကြသည်ကို သိရှိထားရန် အရေးကြီးပါသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု နယ်မြေအများစုသည် အစဉ်အလာအရ ဗဟိုအစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် မရှိခဲ့ကြကြောင်းကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုထားရမည်ဖြစ်သည်။ ပိုမိုအားကောင်းသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် စင်ပြိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအနေနှင့် ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးမှ အစပြုကာ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့် မှတ်ပုံတင်ခြင်း၊ သစ်တောရေးရာနှင့် အခွန်ကောက်ခံခြင်းများပင် ပြုလုပ်ကြပါသည်။ ထိုသို့ အမှန် တကယ် သြဇာသက်ရောက်သော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များရှိနေသည့် ၎င်းတို့နယ်မြေအတွင်း ဆောင်ရွက်မည့် မည်သည့် လုပ် ငန်းဆောင်ရွက်မှုမျိုးမဆို ၎င်းအဖွဲ့များ၏ ခွင့်ပြုချက်ရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ရပ်ရွာလူထုနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ရာ၌ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များသည် ဒေသခံများအားလုံး၏ အမြင်များကို ကိုယ်စားပြုလိုမိမည်ဟု မယူဆသင့်ပါ။ အချို့သော ကိစ္စရပ်များတွင် နှစ်ဘက်ဆက်ဆံရေးကို အတင်းအကြပ် ဆောင်ရွက်စေခြင်းများ ရှိနိုင်ပြီး ထိုသို့သောအခြေအနေတွင် အတွေ့အကြုံရင့်ကျက်သော ကြားခံဆောင်ရွက်သူများမှ ရပ်ရွာလူထုအတွက် လုံခြုံစိတ်ချရပြီး လွတ်လပ်ပွင့်လင်းစွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုနိုင်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဆွေးနွေးရာနေရာတွင် အစိုးရ အဖွဲ့ရှိနေခြင်း၊ သို့မဟုတ် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ ကိုယ်စားပြုသူများရှိနေခြင်းသည် ရပ်ရွာလူထုအတွက် လွတ်လပ်ပွင့်လင်းစွာ ပြောဆိုနိုင်ရန် အဟန့်အတားဖြစ်စေနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

တာဝန်ခံမှုနှင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုဆိုင်ရာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေးစနစ်များ

- **လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအဆင့်တွင် ထိခိုက်နစ်နာမှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေးစနစ်များ ထားရှိဆောင်ရွက်ခြင်း ။** ။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများကို ကောင်းမွန်စွာစီမံခန့်ခွဲသည့်တိုင် ရပ်ရွာလူထုအနေနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ၊ လူမှု ရေးရာနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများအပေါ် များစွာစိုးရိမ်ပူပန်မှုများ ရှိကြပါသည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့် အရေး စံနှုန်းများအရ ထိခိုက်နစ်နာမှုများအတွက် ပြန်လည်ကုစားပေးရန်လိုအပ်ပြီး အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ကောင်းမွန်သော အလေ့အကျင့်များအရ ရပ်ရွာလူထုနှင့် စောစီးစွာချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများကို ထိရောက်စွာ ဖြေရှင်း

ပေးခြင်း (အမှန်တကယ်စိုးရိမ်မှုဖြစ်စေ၊ ယူဆထားချက်များဖြစ်စေ) များသည် လုပ်ငန်းအောင်မြင်စွာဆောင်ရွက်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြန်လည်ကုစားရေးကို လက်ခံနိုင်ရန် လွန်စွာခက်ခဲပြီး အချို့သောကိစ္စရပ်များတွင် ဖြစ်နိုင်ချေမရှိပါ။ အထိရောက်ဆုံး အကြောင်းပြချက်တစ်ခုမှာ လက်ရှိအခြေအနေတွင် တရားရေးစနစ်သည် ပြန်လည်ကုစားခြင်းကို ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်မှုနည်းနေခြင်း သို့မဟုတ် ယုံကြည်မှုမရှိကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဒေသခံများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအပေါ် ထိခိုက်မှု၊ သို့မဟုတ် ထိခိုက်နိုင်သည်ဟုယုံကြည်ရသော ကိစ္စများအတွက် ထိရောက်သည့် ကုစားမှုမရှိခြင်းသည် ဒေသခံများနှင့် ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့ကုမ္ပဏီများ၊ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ တစ်ဆင့်ခံ ကန်ထရိုက်တာများအကြား၌ တင်းမာမှုများ တိုးပွားလာစေနိုင်ပါသည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအဆင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုများ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းများ - ဆိုလိုသည်မှာ ပေါ်ပေါက်လာသော ကိစ္စရပ်များကို (အလွန်ဝေးလံသောရုံးချုပ်သို့ လွှဲပြောင်းခြင်း မဟုတ်ဘဲ) လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်ရာအဆင့်တွင်ပင် လက်ခံဖြေရှင်းနိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်များ - ထိုသို့သော နည်းလမ်းများသည် ပိုမိုအရေးကြီးပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြဿနာကိစ္စရပ်များကို လက်ခံဖြေရှင်းပေးမည့်နေရာများ နည်းပါးခြင်း၊ ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းကဏ္ဍအတွင်း မပြေလည်သေးသော ကိစ္စရပ်များစွာရှိနေခြင်း၊ ကိစ္စရပ်များကို လွတ်လပ်ပွင့်လင်းစွာ ဖော်ထုတ်နိုင်မည့် အခွင့်အလမ်း နည်းပါးခြင်း၊ တိုင်ကြားမှုများကို အပြုသဘောဆန်ဆန် ထိရောက်မှုရှိရှိ ဖော်ထုတ်ကိုင်တွယ်ရမည့် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ၏ အတွေ့အကြုံနည်းပါးခြင်းနှင့် အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် ရပ်ရွာလူထုအတွင်းတွင် ရပ်ရွာလူထုနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအကြား ကြားခံဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းပေးနိုင်မည့် အတွေ့အကြုံရှိပြီး ကျွမ်းကျင်မှုရှိသော အဖွဲ့အစည်းများ မရှိခြင်းတို့ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် မချင့်မရဲဖြစ်စေသော သာဓကတစ်ခုမှာ ကန်ထရိုက်လုပ်ငန်းများနှင့် တစ်ဆင့်ခံကန်ထရိုက်တာများအကြားတွင် ချိတ်ဆက်ညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုများ ကိုင်တွယ်တုံ့ပြန်ခြင်းဆိုင်ရာ အရေးပါသော ဘုံသဘောတူညီချက် မရှိခြင်းဖြစ်သည်။ လက်ရှိအနေဖြင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းများမှာ ကြီးမားစွာ လစ်လပ်နေဆဲ၊ သို့မဟုတ် နားလည်မှုလွဲမှားနေဆဲပင် ဖြစ်သည်။

- **ထိရောက်မှုရှိသည့် ထိခိုက်နစ်နာမှုများ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေး နည်းလမ်းများ။** ။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအဆင့်ရှိ ထိခိုက်နစ်နာမှုကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေး နည်းလမ်းများကို ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ (UN Guiding Principles on Business and Human Rights) သတ်မှတ်ထားသည့် အချက်များအတိုင်း၊ ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့ကဏ္ဍအတွက် သီးသန့်လမ်းညွှန်ထားသော ကောင်းမွန်သည့်အလေ့အထများအတိုင်း (ဇယား ၁၆-တွင် ကြည့်ပါ။) အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအဆင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုကိုင်တွယ် ဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းများသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ရပ်ရွာလူထုနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ရေး မဟာဗျူဟာ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်သင့်ပါသည်။ ထိခိုက်နစ်နာမှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရာမှ ရရှိသောသင်ခန်းစာများကို လက်ရှိရပ်ရွာလူထုနှင့် ချိတ်ဆက်ဆွေးနွေးရာတွင် ပိုမိုတိုးတက်လာစေရန်၊ ယခင်ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိခဲ့သော ထိခိုက်နစ်နာမှုဖြစ်စဉ်များကို လက်ရှိဆောင်ရွက်နေသော လုပ်ငန်းများတွင် ထပ်မံဖြစ်ပွားခြင်း မရှိစေရန် ပြန်လည်အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ထိခိုက်နစ်နာမှု ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ကုမ္ပဏီများအတွက် ရေနံနှင့်သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းများအပေါ် ဒေသခံများမှ မည်သို့ရှုမြင်သုံးသပ်သည်၊ ဒေသခံလူထုအပေါ် ကောင်းမွန်သည့် သို့မဟုတ် ဆိုးရွားသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ဖြစ်စေသည်ကို နားလည်စေပြီး "ကနဦး ကြိုတင်အသိပေးခြင်း" စနစ်တစ်ခုအဖြစ် အထောက်အကူပြုပါသည်။
- **စာပေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များအတွက် ထည့်သွင်းစဉ်းစားချက်များ။** ။ ရပ်ရွာလူထုကြားတွင် အမျိုးမျိုးသော စာပေတတ်မြောက်မှု ပုံစံရှိနေပြီး အရေး/အဖတ်အပေါ်၌ မှီတည်နေသည့်နည်းလမ်းထက် အခြားနည်းလမ်းများ အသုံးပြု၍ ရှုမြင်ပုံများ၊ တိုင်တန်းချက်များပြုလုပ်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများ ရှိသင့်ပါသည်။ မတူညီသော ဘာသာစကားများအသုံးပြုသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအတွက်လည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။
- **အခြားသောနည်းလမ်းများ ရယူအသုံးပြုခြင်း။** ။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအဆင့်တွင် ထိခိုက်နစ်နာ မှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းများသည် အခြားသော ဖြေရှင်းနိုင်မည့်ပုံစံများဖြစ်သည့် တရားရုံးစနစ်များ၊ သို့မဟုတ် တရားရုံးပြင်ပ တရားစီရင်ရေးစနစ်များကို ဟန့်တားနှောင့်ယှက်ခြင်း မဖြစ်စေသင့်ပါ။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းတွင် အစိုးရနှင့် အလှူရှင်များ၏ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ကိစ္စရပ်များအပေါ် အာရုံစိုက်မှုများကြောင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်မည့် အခြားသော နည်းလမ်းများ ဆက်လက်ပေါ်ပေါက်နိုင်ရန်လည်း မျှော်လင့်ပါသည်။

(ဂ) ကွင်းဆင်းလေ့လာခြင်းမှ တွေ့ရှိချက်များ

ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်း

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ရည်ညွှန်းချက် - လူတိုင်း မိမိယူဆချက်များကို လွတ်လပ်စွာဖော်ထုတ် တင်ပြခွင့်။

ကွင်းဆင်းလေ့လာခြင်းမှ တွေ့ရှိချက်များ

- ဒေသအတွင်း၌ ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့စီမံကိန်းများ မဖော်ဆောင်မီအစီအစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ ဒေသခံများနှင့်တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ ကြိုတင်၍ အသိပေးခြင်းသော်လည်းကောင်း ပြုလုပ်ပေးခြင်း မရှိသလောက်ရှားပါးသည်။ (မြေယာပြဿနာဆိုင်ရာ စီမံကိန်းအဆင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုအနှစ်ချုပ်တွင် ထပ်မံကြည့်ရှုပါ။) ရပ်ရွာလူထုအနေနှင့် ရေနံ/သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း စတင်လုပ်ကိုင်သည့်အချိန်မှသာ သိရလေ့ရှိပြီး တစ်ခါတစ်ရံတွင် တစ်ဆင့်စကားဖြင့်သာ ကြားသိကြရကြောင်း တင်ပြခဲ့ကြပါသည်။ ကုမ္ပဏီနှင့်အစိုးရမြေတိုင်းအဖွဲ့များ ဒေသခံရွာများ၏ လယ်ယာမြေများပေါ်မှ ဖြတ်သန်းသွားလာ၍ ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုပြုကြသော်လည်း ဒေသခံများက ယင်းတို့၏ လုပ်ငန်းများနှင့်ပတ်သက်၍ စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများ ရှိသောအခါ မည်သို့မျှအကြောင်းပြန်ကြားမှု မရှိခဲ့ပါ။ (စီမံကိန်းမတိုင်မီဖြစ်စေ၊ စီမံကိန်းပြုလုပ်နေစဉ်ဖြစ်စေ)။ ရပ်ရွာလူထုအနေနှင့် ၎င်းတို့ထံမှ အချက်အလက်များ ကောက်ယူရရှိပြီးပါက အနည်းဆုံး မည်သည့်အတွက် ကောက်ယူသည်၊ မည်သို့အဖြေထွက်သည် ဆိုသည်ကို သိရှိလိုကြပါသည်။
- ဒေသခံများ၏ မည်သည့်မြေအစိတ်အပိုင်းကို အသုံးပြုမည်ဆိုသော အချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ဒေသခံများနှင့် ဆွေးနွေးမှုများ အနည်းအကျဉ်းသာရှိခဲ့ပြီး ဆွေးနွေးမှုများ လုံးဝမရှိသည့်အခါလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။ နောက်တစ်ချက်မှာ ဒေသရပ်ရွာနှင့် ဒေသရှိ မည်သည့်မြေယာများအား အသုံးပြုမည်ကို တိကျစွာကြိုတင်ဖော်ပြခြင်း မရှိသောကြောင့် ကွင်းဆင်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်အရ တန်ဖိုးရှိသောမြေများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သတိပြုဖော်ထုတ်ခြင်း၊ တန်ဖိုးထားခြင်း၊ ဖြစ်နိုင်ပါက၎င်းမြေနေရာများအား ရှောင်ရှားခြင်းတို့အား ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ခက်ခဲပါသည်။
- ဒေသခံရပ်ရွာလူထုအနေဖြင့် ကုမ္ပဏီများ၏ စီမံကိန်းရေးဆွဲမှုအပိုင်းတွင် ပါဝင်ဆွေးနွေးပြောဆိုခွင့် အလွန်နည်းပါးသည်။ ၎င်းတို့အား ကုမ္ပဏီများမှရေးဆွဲထားသော ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများမှ ကာကွယ်ရန်အတွက် ချမှတ်ထားသောစနစ်များနှင့် တိုင်ကြားနိုင်ရန်အတွက် နည်းလမ်းများအားလည်း ကောင်းစွာအသိပေးထားခြင်း မရှိပါ။
- ဒေသခံများနှင့် ချိတ်ဆက်ဆွေးနွေးမှုပြုလုပ်ရာတွင် ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့စီမံကိန်းများနှင့် ၎င်းတို့၏တစ်ဆင့်ခံကန်ထရိုက်တာများသည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး မတူညီသောပုံစံများဖြင့် ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ တချို့ကုမ္ပဏီများသည် ကြုံ့သလို၊ သင့်သလို ဆောင်ရွက်လုပ်ကိုင်ကြခြင်း၊ သို့မဟုတ် အချို့ကလည်း ဤကိစ္စများအား ၎င်းတို့၏ရုံးချုပ်ရှိ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၏ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုနှင့်ပတ်သက်၍ လုပ်ဆောင်သောဌာန (Corporate Social Responsibility - CSR) အဖွဲ့သို့ တာဝန်များအား လွှဲပြောင်းပေးကြသည်။ အခြားကုမ္ပဏီများသည် ရွာတစ်ခုချင်းစီအလိုက် ဆက်သွယ်ရန် နေရာသတ်သတ်မှတ်မှတ်ထားရှိပြီး ရပ်ရွာအရေးအား ဒေသခံအုပ်ချုပ်ရေး၊ ရပ်ရွာလူကြီးများနှင့် ကိုယ်စားပြုသူများ၊ ရွေးချယ်ထားသော ရပ်ရွာမှပုဂ္ဂိုလ်များ၊ ကုမ္ပဏီအားကိုယ်စားပြုသူများပါဝင်ပြီး လုပ်ဆောင်ကြသည် (အောက်တွင်ဖော်ပြထားသော မြန်မာနိုင်ငံမှ ကောင်းမွန်သော အလေ့အထကောင်းများ ဥပမာကိုကြည့်ရှုပါ။)
- မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း စီမံကိန်းများ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေသော နေရာများတွင် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ပုံ အလေ့အထများ တစ်နေရာနှင့်တစ်နေရာ မတူညီကြသော်လည်း အဓိကစိန်ခေါ်ချက်တစ်ရပ်မှာ ဒေသခံရပ်ရွာလူထုနှင့် တိုက်ရိုက်ချိတ်ဆက်ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ရန် အစိုးရထံမှ ခွင့်ပြုချက်ရယူခြင်းဖြစ်သည်။ တချို့သောကုမ္ပဏီများ၏ တင်ပြချက်များတွင် ၎င်းတို့သည် ဒေသခံပြည်သူများထံသို့ ချဉ်းကပ်ရန် မလုပ်နိုင်ခဲ့သည်များရှိပြီး ထိုအစားဒေသခံများနှင့်ဆက်သွယ်ရန် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ သို့မဟုတ် မြန်မာ့ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း (MOGE) မှ ကိုယ်စားလှယ်များက ကြားခံများအဖြစ် ဆောင်ရွက်ကြပြီး အချို့မှာမူဒေသခံများသို့ တိုက်ရိုက်ပုံမှန် စေ့စပ်ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။
- ကုမ္ပဏီတစ်ခုနှင့်ပတ်သက်၍ လေ့လာတွေ့ရှိရသည်မှာ ထိုကုမ္ပဏီသည် ဒေသခံများနှင့်ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်မှု၊ အများပြည်သူနှင့်ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်မှုများ မရှိခဲ့ဘဲ ဒေသခံများ၏ အကျိုးထိခိုက်ဖွယ်ပြဿနာပေါ်ပေါက်လာသည့် အခါ ကုမ္ပဏီထံသို့ ဒေသခံများကတိုင်ကြားစာတင်ပြရန် ဖုန်းနံပါတ်သော်လည်းကောင်း၊ ကုမ္ပဏီတည်ရှိသည့် တည်နေရာသော်လည်းကောင်း၊ တိုက်ရိုက်စုံစမ်းမေးမြန်းနိုင်မည့်နေရာကိုသော်လည်းကောင်း၊ ဒေသခံများကို ပေးထားခြင်း မရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထိခိုက်မှုများ၊ စိုးရိမ်မှုများကို ဖော်ထုတ်ဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းများ

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာရည်ညွှန်းချက် - ထိခိုက်နစ်နာမှုများအားကုစားမှုရယူပိုင်ခွင့်။ ထင်မြင်ယူဆချက်များအား လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော် ပြောဆိုပိုင်ခွင့်။

ကွင်းဆင်းလေ့လာခြင်းမှ တွေ့ရှိချက်များ

- အချို့သော ဒေသခံများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏မကျေနပ်ချက်များအား တင်ပြခြင်းမရှိဘဲ ဆိတ်ဆိတ်သာနေကြကြောင်း၊ အထူးသဖြင့် အစိုးရအာဏာပိုင်များသို့လည်းကောင်း၊ MOGE သို့လည်းကောင်း တင်ပြခြင်းမရှိပါ။ အကြောင်းရင်းမှာ ထိုသို့တင်ပြတိုင်ကြားသော်လည်း ထူးခြားပြောင်းလဲလာမည်မဟုတ်ဟု ထင်မြင်သောကြောင့်ဖြစ်ကြောင်း သိရသည်။
- ကုမ္ပဏီအနည်းငယ်မျှတွင် ထိခိုက်မှုများ၊ စိုးရိမ်မှုများကို ဖော်ထုတ်ဖြေရှင်းရေးနည်းလမ်းများ ထားရှိပါသည်။ မကျေနပ်ချက်များလက်ခံရန် ဆက်သွယ်နိုင်မည့်သူအား ထားရှိသော်လည်း အမြဲတမ်းအတွက် မရှိပါ။ အချို့ကိစ္စများတွင် ဤထိခိုက်မှုများ၊ စိုးရိမ်မှုများကို ဖော်ထုတ်ဖြေရှင်းရန် တာဝန်ရှိသောသူများသည် ရန်ကုန်တွင် ရုံးထိုင် အလုပ်လုပ်သောကြောင့် ဒေသခံရပ်ရွာလူထုနှင့် တိုက်ရိုက်တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရန် အဟန့်အတား၊ အခက်အခဲများ ဖြစ်ပေါ်ပါသည်။ ဒေသခံရပ်ရွာလူထုမှ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုလေ့ရှိသော ကိစ္စရပ်တစ်ခုမှာ ကိစ္စများအားဖြေရှင်းပေးရန် တောင်းဆိုမှုများပြုလုပ်ရာတွင် ဒေသအာဏာပိုင်များမှ MOGE သို့လည်းကောင်း၊ MOGE မှ ကုမ္ပဏီသို့လည်းကောင်း၊ ကုမ္ပဏီမှတစ်ဖန် ဒေသအာဏာပိုင်ထံသို့လည်းကောင်း အဆင့်ဆင့်လမ်းညွှန်ကြပြီး အဆုံးတွင် ကိစ္စပြဿနာများအား ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းမရှိကြောင်း မှတ်သားသိရှိရပါသည်။
  - ဒေသခံများ၏ သီးနှံပင်များပျက်စီးခြင်း၊ သို့မဟုတ် သောက်သုံးရေကန်များပျက်စီးခြင်း စသည့်ထိခိုက်နစ်နာမှုများအတွက် ကုမ္ပဏီအား လျော်ကြေးပေးရန်တောင်းခံရာ၌ ကုမ္ပဏီသည် ဒေသခံများနှင့် နှစ်ဦးနှစ်ဘက်သဘောတူလက်ခံနိုင်သည့် နည်းလမ်းများဖြင့် ဖြေရှင်းပေးခဲ့သည်။
  - တချို့သောကုမ္ပဏီများတွင် ဒေသရပ်ရွာများအတွင်း၌ ဆက်သွယ်ရန်ပုဂ္ဂိုလ်များအား သတ်သတ်မှတ်မှတ်ထားရှိပေးပြီး၊ သို့မဟုတ် ထားရှိရန်စီစဉ်နေကြပြီး ၎င်းတို့အနေဖြင့် ရပ်ရွာမှတိုင်တန်းမှုများအား လက်ခံရန်နှင့် ပြဿနာများရှိပါက ဖြေရှင်းမှုတွင် ပါဝင်နိုင်ရန်ဖြစ်သည်။
  - ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် တိုင်ကြားမှုများ လက်ခံခြင်း၊ သတင်းအချက်အလက်များ ထုတ်ပြန်ကြေညာခြင်း၊ ရပ်ရွာလူထုသို့ အစီရင်ခံတင်ပြခြင်းများတွင် ဒေသခံများနှင့် မျက်နှာချင်းဆိုင် ဆက်သွယ်နိုင်ရုံမျှသာမက တိုးတက်လာသော လက်ကိုင်တယ်လီဖုန်းအသုံးပြုမှုများ၊ အင်တာနက်အသုံးပြုမှုများ၊ လူမှုရေးသတင်းမီဒီယာများအား အသုံးပြုခြင်းဖြင့်လည်း ဆက်သွယ်ဆက်ဆံနိုင်မည့် နည်းလမ်းများ ပိုမိုရရှိပါသည်။ ကုမ္ပဏီများအနေနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို လျင်မြန်စွာ ထုတ်ဖော်ပံ့ပိုးနိုင်ရန်အတွက် အင်တာနက်ဝက်ဘ်စာမျက်နှာများ (Webpages) ဖန်တီးအသုံးပြုခြင်းကို ပိုမိုလုပ်ဆောင်လာကြပြီ ဖြစ်သည်။
- အချို့သော ဒေသခံများအနေဖြင့် ပေးအပ်သောလျော်ကြေးငွေများကိုလက်ခံရန် တွန့်ဆုတ်နေကြသည်။ အကြောင်းမှာ ၎င်းလျော်ကြေးငွေများအား လက်ခံခြင်းဖြင့် (ဥပမာ- မြေယာသိမ်းယူမှု၊ ရေရရှိရေးအပေါ် သက်ရောက်မှုများအတွက်) အနာဂတ်တွင် ၎င်းနှင့်ဆက်စပ်သော ကိစ္စများအား တင်ပြရန်ပေါ်ပေါက်လာပါက၊ သို့မဟုတ် ထိခိုက်နစ်နာမှုများအား တင်ပြရန်ရှိလာပါက လျော်ကြေးအား လက်ခံရယူပြီးဖြစ်သောကြောင့် တင်ပြရန်တားမြစ်ပိတ်ပင်ရာ ရောက်မည်ကို စိုးရွံ့ခြင်းနှင့် ယုံကြည်မှုမရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။
- ဒေသခံများမှ ဒေသတွင်းရှိ တရားရုံးများသို့ တိုင်ကြားသည့် ကိစ္စအနည်းငယ်ရှိကြောင်းလည်း မှတ်သားသိရှိရပြီး အချို့အမှုကိစ္စများတွင် အောင်မြင်မှုများပင်ရှိကြောင်း သိရှိရသည်။ သို့သော် ယေဘုယျအားဖြင့် ပြဿနာကိစ္စများအား တရားရုံးများသို့ တင်သွင်းခြင်းလမ်းကြောင်းအား အသုံးပြုလေ့မရှိကြပါ။ တင်ပြလာသောကိစ္စရပ်တစ်ခုမှာ အဂတိလိုက်စားမှုတစ်ခုအား ဒေသတရားရုံးမှ တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ဒေသရပ်ရွာအား ထောက်ခံသောဆုံးဖြတ်မှု၊ အားပေးထောက်ခံမှုရှိခဲ့ပြီး ဒေသအာဏာပိုင်များ၊ ကုမ္ပဏီများမှလည်း ဟန့်တားခြင်းမရှိခဲ့ကြောင်း သိရှိခဲ့ရသည်။

မြန်မာနိုင်ငံမှ ကောင်းမွန်သောအလေ့အထကောင်းများ ဥပမာ

- အချို့သောကုမ္ပဏီများသည် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်မှုများ၊ တိုင်ကြားမှုများကို ရွာအလိုက် ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် လူပုဂ္ဂိုလ်၊ သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းများ သတ်မှတ်ထားရှိပြီး ဒေသခံအုပ်ချုပ်ရေး၊ ရပ်ရွာလူကြီးများ၊ ရပ်ကျေးကိုယ်စားလှယ်များ၊ ရွေးချယ်ထားသော ဒေသခံပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ကုမ္ပဏီကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ ၎င်းအဖွဲ့သည် ရပ်ရွာအရေးအား တက်ကြွစွာဖြင့် ပုံမှန်တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများကို ပြုလုပ်ကြသည်။